

Fig. 1. Fjælde. Ydre, set fra sydost.

Aa. RI. 1942

FJÆLDE KIRKE

MUSSE HERRED

Kirken er, i hvert fald fra 1536, *anneks* til Slemminge¹. 1536 sad kronen inde med Kaldsretten¹, og dette forhold bestod, til kirken 1698 blev tilskødet Cornelius Lerche til Nielstrup². Siden delte den skæbne med hovedkirken, med hvilken den 1839 indlemmedes i grevskabet Christiansholm. Kirken overgik til selveje 1. juli 1916.

Sagn om kirkens opførelse er omtalt under hovedkirken (s. 1025).

Kirken ligger midt i den lille by på svagt hævet terræn. Kirkegården har tidligere været omgivet af et smukt stendige med låge mod vejen (fig. 3), nu er den vistnok uvæsentligt udvidet på alle sider og har mur af kløvet kamp med stor jernlåge mod øst og en lille låge mod vest.

Kirken består af romansk kor og skib og gotisk tårn og våbenhus, alt af munkesten i munkeforbandt.

Den romanske kirke. Koret er bygget først og noget mere pynteligt end skibet. Det har således dobbelt skråkantsokkel med ret svage fremspring, som løber af på hjørnelisener, og retkantede helstensstave, der står under midten af de romanske vinduer og på østgavlen ender med en skråflade to skifter

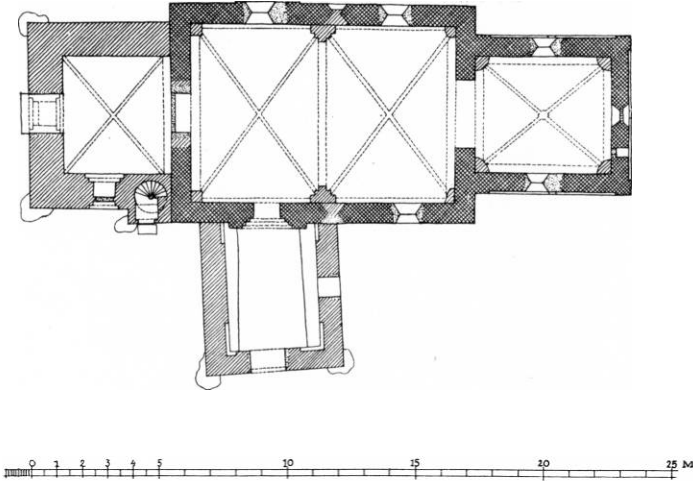

Fig. 2. Fjælde. Plan. 1:300. Målt af Kunstakademiets bygningskole 1942.

under det bevarede vindues sålbænk. Dette vindue, der er tilmuret som blænding, er ret bredt og har helstens stik med omløbende løberskifte. I gavlens sydlige del sidder ca. 160 cm over terræn en tilmuret glug eller firkantet niche, der er indhugget i gammel tid eller måske er oprindelig. Over vinduet bliver en udkrægning under et savskifte båret af rulskiftestiliede tænder med afrundet underkant. Udover et enkelt savskifte højere oppe i gavltrekanten er denne glat med top- og fodtinder og flade kamme, der er ommurede med mindre rejsning end kortaget. Fodtinderne er nymurede i 1799 (rgsk.); de står på forhuggede gavlkonsoller. På korets sydside er soklen omdannet og delvis bort-hugget. Sydvinduet er i gammel tid udvidet med en stor blyrude, der i 1859 blev krævet ændret, så korvinduerne kunne blive ens (syn). Gesimsen dannes af to små udkrægninger over en frise af krydsende rundbuer på rulskiftekon-soller med rundet underkant. Der ses intet spor af præstedør. Korets nordside er som sydsiden med rest af et romansk vindue med helstens stik.

Skibets sokkel er stærkt ødelagt, den har antagelig bestået af en enkelt skråkant. Skibets østgavl er glat med et rulskifte-savskifte over kortaget. Top-tinden er gennembrudt af en rundbuet åbning, kamme og fodtinder er nymuret sammen med korets over gavlkonsoller af tre rundede udkrægninger. Syd-muren har på midten et tilmuret, ret lavtsiddende, romansk vindue med hel-stens stik og omløbende løberskifte; indtil nyere tid har det stået tilmuret som blænding og delvis skjult bag våbenhustaget (fig. 3). Det moderne vindue øst derfor sidder sikkert på det gamles plads; det omtales i 1795 som et ganske nyt vindue lige over for prædikestolen. Siden 1859 er dets sålbænk sænket. Sydportalen står i et 18—20 cm fremspring, hvis øvre afslutning nu er for-hugget. Den rundbuede, mangefalsede døråbning har yderst et lille rundhjørne

mellem to retkanter og inderst en affasning, som 40 cm over nuværende gulv bliver retkantet; indvendigt spærstik. Døren har været tilmuret, men er nu genåbnet. Skibet har (nu?) ingen lisener; gesimsen består af et svagt fremspringende tandsnit med afrundede, let koniske tænder under et savskifte og to små udkragninger. Nordsidens midtvindue er tilmuret i lysningen. Nordportalen sidder i et fremspring på kun 4 cm, hvis skråkantede, øvre afslutning ligger lidt lavere end vinduets midte. Den tilmurede dørs ydre bue er rund med helstens stik. Gesims som på sydsiden, men udkragningerne er ommuret. Af skibets vestgavl ses i tårnrummet en stump af et savskifte, men fra en højde af 130 cm over tårnhvælvet er muren omsat.

Det indre har østvinduet som niche og rund, ret snæver korbue. Korets overmure har vægpuds og kalkning, der standser 35 cm under murtoppen ved en hugget rille med huller for skrånægte af Gloslundetype på alle fire vægge (sml. s. 356); i hjørnerne sidder diagonalt stillede huller. På skibets overmure er mod øst en lignende rille med huller som begrænsning for vægpuds og kalkning, men på langsiderne er rillen kun delvis bevaret, idet den øverste del af muren er omsat.

Ændringer og tilføjelser. Ved vestgavlen er bygget et sengotisk *tårn*, der mod syd og vest har mangefalsede, fladbuede vinduer i udvendigt spidsbuet spejl til tårnrummet, som har et samtidigt krydshvælv med halvstens ribber og overribber. Den meget spidse tårnbue er nu lukket med en mur. 1837 havde tårnrummet stolestader, der aldrig blev brugt, og provstesynet foreslog derfor at skille det fra kirken med en bræddevæg; men 1862 blev tårnrummet gjort til forhal med en dør i vestsiden, og skibets gamle sydportal blev muret til. Først i de sidste år er disse forhold atter vendt om og våbenhuset taget i brug efter sin bestemmelse. På tårnets sydside står et samtidigt, brynet trappehus med fladbuet, noget omdannet dør og spindeltrappe med loft af stigende fladbuer. Klokketokværket har mod vest et dobbeltfalset, fladbuet glamhul, til de andre sider en rundbuet tvillingglug i udvendig rundbuet, indvendig fladbuet spejl. Gesimsen dannes af en bloktandfrise samt to udkragninger under de munketeglsafdækkede trappegavle, der undtagelsesvis vender mod nord og syd. Gavlfelterne har tre spidsbuede højblændinger hvori cirkel- og små, fladbuede tvillingblændinger.

I koret er indbygget et krydshvælv med halvstens ribber med topkvadrat, men uden overribber. Skibet har to meget lignende hvælv med falset midtpille med lavt, skråt vederlagsbånd. Skibets hjørnepiller har været kvadratiske, men er delvis omdannede, korets er nu afrundede. I skibet har været indlagt seks svære strækbjælker, der nu er erstattet med rundjernsankre.

Våbenhuset foran sydportalen er i sengotisk tid bygget på en syld af meget svære kampesten. Mod øst sidder en lille, nu omdannet, fladbuet glug; gesim-

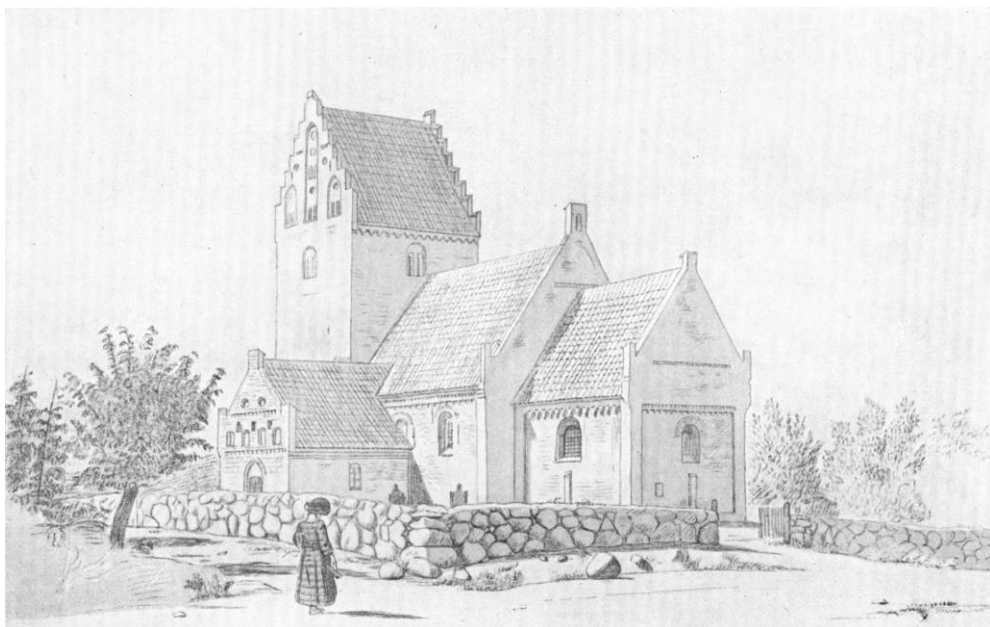

Fig. 3. Fjælde. Ydre, set fra sydost. Efter tegning af J. Kornerup 1859 (i NM).

sen består af et savskifte og en udkrægning under sugfjæl. Skævt i gavlen sidder den omdannede dør i et oprindeligt, spidsbuet spejl. Den plumpe gavldækoration har mellem to savskifter et nedre stokværk af fire blændinger med spærstik og tre småblændinger med lige stik eller trappestik; derover to små cirkelblændinger. Hele det nedre stokværk er på siderne dækket af kraftige fottinder, gavlkammene har betydelig mindre hældning end tagfladerne og er ommurede, ligesom vistnok også den lille toptinde. Alle tre tinder bærer munketagsten. Indvendigt findes murede bænke ved langmurene og afsats til en aldrig udført krydshvælving. Nu har våbenhuset gipset loft.

Tagværkerne over kor og skib er af gammel eg, men dog først opsat efter hvælvenes indbygning. De har dobbelt murlægte, spærsko med stiver, dobbelte hanebånd og lange kryds, som, hvor der er plads til det for hvælvene, går ned i spærskoen. Nummereringen er ridset med et søm eller lign. Over skibet er senere indlagt ekstra kryds og hanebånd. Våbenhusets tagværk består af genanvendt gammel eg med flere sæt numre.

Kirken har i koret gulv af gule fliser, i skib og tårn flammede mursten, i våbenhuset af cement. De ret smalle, smigede og rundbuede vinduer har jernstel. Udvendig er kirken kalket lyserød med hvide detaljer og er hængt med vingetegl. 1799 nævnes, at taget på den nordre side skal omlægges med munketegl (rgsk.).

Fig. 4. Fjælde. Indre, set mod øst.

E. Skov 1951

KALKMALERIER

Ifølge en beskrivelse i provstiets synsprotokol fra 1912 skal der i kirken på korbuens vestside findes overkalkede kalkmalerier.

INVENTAR

Alterbord, middelalderligt, muret af munkesten, 35 cm fra korets østvæg. Bordet er 153 cm langt, 110 cm bredt og 102 cm højt. I oversiden er en tom helgengrav og i bagsiden en lille, 28 cm dyb gemmeniche.

†*Alterklæde* af stribet manchester med uægte guldsnore, nævnt 1798 (rgsk.).

Altertavle i ung-renaissance fra 1589, nøje svarende til Slemminge (s. 1028). Årstallet er skåret i storgesimsens frisefremspring. Ved en restaurering 1945 er baldakinens felter fornyet og fire nyere, drejede spir på baldakingesimsen fjernet. Staffering fra 1945³, delvis på grundlag af de oprindelige farver. Alle indskrifter er nymalede ligesom et krucifiks i det midterste arkadefelt foroven. Ved undersøgelsen konstateredes fire ældre farvelag. Underst sparsomme rester af den oprindelige staffering på kridtgrund, det midterste arkadefelt fornedet havde på bagsiden spor af et maleri på kridtgrund, hvilket tyder på, at feltet

er vendt. Den næste staffering var ifølge en indskrift på tavlens bagside udført 1838 af maler A. C. Schmidt, Nysted. Farverne var lyse grå, blå og grønne samt hvidt, og i arkadefelterne var malet religiøse indskrifter med uægte guld. Endelig var tavlen to gange egetræsmalet med bibeholdelse af indskrifterne fra 1838.

Altersølv. Kalk fra 1500'ernes slutning. Kegleformet fod med seks flade tunger, svær fodplade med små graverede tværstreger og lodret, profileret standkant. På en af fodens tunger er graveret en kalvariehøj, og derover er fastgjort en støbt, forgyldt krucifiksgruppe, hvis sidefigurer er anbragt på små, profilerede konsoller. Seksdelt, facetteret knop med seks rudebosses, hvori er graveret »Ihesus« med versaler. Over og under knoppen er i stedet for skaft indskudt profilerede ringe. Spidst, randprofileret bæger, indvendig forgyldt. Ingen stempler. Forgyldt *disk* med firpasformet bund, hvori er graveret Jesumonogram; i buehjørnerne graveret bladværk. Ombøjede rand med graveret cirkelkors. Ingen stempler. *Oblatæske* og *vinkande* af porcelæn.

†*Sygekalk* og †*vinflaske* af tin, nævnt 1798 (rgsk.).

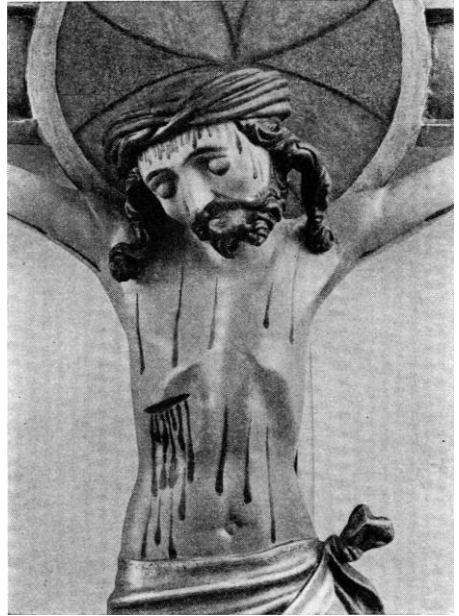
†*Messehagel*, rød, med uægte guldsnore, nævnt 1798 (rgsk.).

Alterstager fra 1600'ernes begyndelse. Profileret fod, skaft med kugle- og balusterled, svarende til stagerne i Radsted fra 1617 (s. 990), lille, flad lyseskål. Lysetorne af jern. Profilerne, særlig fodens, er noget forskellige på de to stager.

Døbefont, romansk monolit af granit. Det cylindriske skaft har en vulst ved overgangen til kummen, hvis buede sider er smykket med primitivt hugne rundbuede arkader, hvori der skiftevis er hugget liljer og kors i relief. Ingen fod. Tvm. 76 cm. Fonten blev 1883 rensat for maling (syn), dog findes endnu rester af hvidt. Før 1862 stod den ubenyttet i tårnet (syn). (Mackeprang: *Døbefonte*, s. 122).

†*Døbefont*, »uanselig og uskøn«, kasseredes 1862 til fordel for den gamle granitfont (syn).

Dåbsfæde. 1) Sydtysk, fra o. 1575; i bunden en fremstilling af bebudelsen, omgivet af indstemplede ornament, som gentages på randen. Tvm. 38 cm. Ophængt på korbuens nordre vange, over fonten. 2) nyt, af messing.

Einar V. Jensen 1946

Fig. 5. Fjælde. Korbuekrucifiks (s. 1040).

Einar V. Jensen 1945

Fig. 6. Fjælde. Prædikestolsfelt (s. 1040).

tes bevaret af den første staffering på kridtgrund. Ved restaureringen konstateredes to senere farvestafferinger, hvoraf den sidste antagelig er udført samtidig med altertavlens staffering 1838 (s. 1039). Endelig var krucifikset i nyere tid egetræsmalet. Krucifikset var en tid anbragt over altertavlen, men er nu ophængt over korbuen.

Prædikestol (fig. 6) i høj-renaissance fra o. 1610, malet 1616. Stolen, som består af fire fag, svarer til prædikestolen i Vaabensted (s. 930), blot hviler hjørnesøjlerne to og to på et fælles postament, som på forsiden har diademhoved og tandsnits hængeliste, og evangelistfigurerne i storfelterne er ligesom gesimsfremspringenes englehoveder grovere skåret end i Vaabensted. Seks-kantet himmel med udskårne top- og hængestykker. I topstykkerne er bosser, rosetter og englehoved fornyet 1945. Det samme gælder himlens loft og de drejede topspir og hængekugler på hjørnerne. Opgangspanelet er samtidigt med stolen, det består af tre fyldinger i renaissanceprofileret rammeværk. Under det glatte postament findes en udsavet hængeliste, og gesimsen har æggestav og tandsnit under kronlisten.

Ved restaureringen 1945 er den oprindelige staffering i guld og farver på kridtgrund genfremdraget og delvis suppleret³. I tre af postamentfelterne står med gyldne versaler på sort bund Johs. 3,16 på latin, i det fjerde felt: »Georgius Laurentii pastor loci anno 1616« (»Jørgen Lauritsen, sognepræst«), I frisefelterne står Johs. 8,51 og på himlen Johs. 14,23. I opgangspanelet

Dåbskande af tin, fra o. 1850.

Korbuekrucifiks (fig. 5), sen-gotisk fra o. 1520. Figuren, der hænger i skråt strakte arme, har flettet tornekroner, kort, tvedelt hageskæg, og håret falder i to krøllede lokker ned foran skuldrene. Kroppen er slank og velformet, brystkassen naturligt markeret, benene er let bøjede og højre fod lagt over venstre. Smalt lændeklæde, knyttet i venstre side. Korstræet har almindelig gotisk profilering. I korsskæringen sidder en stor glorieskive og i korsenderne runde, konvekse endeplader, hver med fire gennembrudte korsblomster, hvoraf de to nederste dog er forsvundne. Staffering med guld og farver fra 1946³; i glorieskiven er fremdraget et oprindeligt, rødt cirkelkors, omtrent det eneste, som fandtes

fyldinger er malet sortkonturede blade og frugter på glimmermalet bund. Over den oprindelige staffing fandtes tre yngre farvelag, en farvestaffering fra midten af 1800'rne og to lag egetræsmaling.

Stolestaderne er nye. †*Præstestol* fra 1586 og †*degnestol* ønskedes 1837 malet eller fornyet (syn).

†*Skabe*. Et lille skab bag alteret og et gammelt skab nede i kirken, nævnt 1798 (rgsk.).

†*Pulpitur*, nævnt 1816 (syn). 1862 ville man fjerne pulpituret, der kun var af simple, malede brædder (syn).

Pengeblok fra o. 1800, af fyrretræ. 1823 fik blokken en ny lås (syn).

Klokke fra 1823. Om halsen akantusbort og versalindskrift: »Støbt af I. C. og H. Gamst Kiøbenhavn 1823«. Tvm. 91 cm.

†*Klokker*. 1528 havde kirken to klokker, hvoraf den største, som vejede to et halvt skippund, fem lispund (440 kg), afleveredes ved klokkeskatten samme år. 1755 fandtes der een klokke, som var omstøbt en snes år tidligere (præsteindb.).

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1795—99 (Aalholm godsarkiv). — Synsforretninger over Kirker og Præstegaarde m. v. 1803—13, 1816—24, div. år (stiftsøvrighedsarkivet, LA); Provsteprotokol for Musse Herred 1820—29, Syn over Lollands østre Provsti 1829—48, Syn over Musse Herred 1849—1920 (provstearkivet, LA); Syn over Musse Herred 1850—80 (Nykøbing bispegård). — Museumsindberetninger af J. Magnus-Petersen 1879, Einar V. Jensen 1946—47 (restaurering af inventar), O. Norn og Kirsten Weber-Andersen 1951 og Aa. Roussell 1942.

¹ Danske Kancelliregistranter, s. 29. ² Kronens Skøder III, 253 f. ³ Ved kirkemaler Einar V. Jensen.

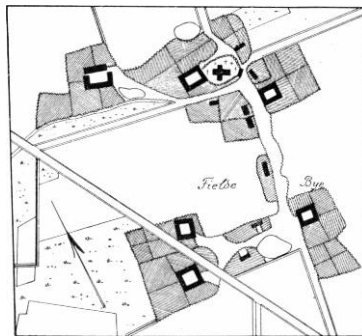

Fig. 7. Fjælde 1811.